

BALOGH BEATRIX

MEXIKÓI BEVÁNDORLÁS AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBA

A 323 milliós Egyesült Államokban jelenleg a lakosság több mint 10 százaléka, 34,5 millió polgár vallja magát mexikói származásúnak. Ez a ma már legnagyobb etnikumnak számító spanyol ajkú lakosság kétharmada, jelentős kulturális és politikai hatással. Több ponton összefonódó történelmük mellett Mexikót és az Egyesült Államokat a világ legforgalmasabb szárazföldi határszakasza választja el, mely egyben egy sokkal fejlettebb és egy fejlődő ország közötti leghosszabb határ is. Az amerikai bérszínvonal a mexikói tízszerese. A két ország kapcsolatának legérzékenyebb pontja az illegális bevándorlás, melynek okait vizsgálva sokan kiemelik a drogpiacon törvényeit és a kereskedelmi politikát, melyek tovább fokozzák a Mexikó több térségében is uralkodó szegénységet. A mexikóiak majdnem 170 éve tartó és a 20. század elején felgyorsuló bevándorlása az Egyesült Államokba a századforduló után jelentkező amerikai munkaerőhiány pótlását célzó programokban gyökerezik.

A westernfilmekből ismerős kép a vadnyugati prériken garázdálkodó bandákról vagy feltűnően napbarnított magányos farkasokról tulajdonképpen az akkori Mexikóban játszódik. Ezekre a többnyire gyéren lakott délnyugati területekre – főként Kaliforniába és Texasba – érkeztek azok az amerikai telepesek, akik szép lassan tolták maguk előtt az amerikai határvidéket. A hajdani úttörők vagy a század közepén kitörő kaliforniai aranyláz szeren-

Jobbra fekszik a mexikói Tijuana, balra pedig a kaliforniai San Diego. A San Diegó-i oldalon, az előtérben álló épület egy víztisztító üzem, amelyet a Tijuana folyó tisztítására építettek. Jól mutatja az egyik és a másik ország közigazgatása közötti különbséget. Egy alacsony kerítés választja el a sűrűn lakott mexikói Tijuana-t az Amerikai Egyesült Államoktól a határsáv San Diegó-i szektorában. Jelenleg éppen egy második kerítést építenek, amely átvezet a hegy tetején egészen a Csendes-óceánig.

csevadászsai sokszor épp azokat az útvonalakat követték, amelyeket a mai illegális bevándorlók, akik Mexikóból a Sonora-sivatagon keresztül vezető kegyetlen Ördög Ösvényén (*El Camino Del Diablo*) haladva szeretnének amerikai földre jutni. Modern értelemben vett bevándorlásról a mai határok kialakulása óta beszélhetünk. A folyamat fokozatosan ment végbe, eredményeként Mexikó egykori területének mintegy felét veszítette el az Egyesült Államok javára.

A BEVÁNDORLÁS OKAI ÉS FŐBB HULLÁMAI

A mexikói kormány által felajánlott olcsó földeknek is köszönhetően akkorra már túlnyomóan amerikai lakosságú Texas 1836-ban kikiáltotta függetlenségét, majd 1845-ben az USA tagállama lett. A részben emiatt 1846-ban kitört háborút két évvel később lezáró Guadalupe Hídalgó-i békeszerződés alakította ki szinte teljesen a mai határvonalat. Az ekkor az Egyesült Államok birtokába került 2,5 millió négyzetkilométernyi földterületet (Texas mellett a mai Kalifornia, Arizona, Nevada, Utah, valamint Colorado és Wyoming egy része) további 76 800 négyzetkilométernyi te-

rülettel egészítette ki az 1853-as földvásárlás (*Gadsden Purchase*). Az Egyesült Államok mai területén az első, hivatalosan is számon tartott mexikóiak így nem bevándorlók voltak, hanem olyan helyi lakosok (mintegy 300 000 fő), akik a határok megváltozása miatt találták magukat egy másik ország területén.

A 19. század végi mexikói gazdasági és társadalmi reformok nyomán indult el a még szabadon átjárható határon túlra is irányuló északra vándorlás. Mexikóvárost ekkorra vasút kötötte össze az amerikai határral. Sok paraszt a földreformot követően maradt művelhető parcella nélkül és próbált szerencsét a határ másik oldalán. Nagyobb migrációs hullám a 20. század elején indult el az amerikai vasútépítések munkaerő-torzása, majd pedig az 1910-ben kitört mexikói forradalom miatt. Ezt további három, jól elkülöníthető hullám követte.

Az Egyesült Államok első világháborúba történt belépése és a bevándorlási törvények megszigorítása (a kínai és japán bevándorlás felfüggesztése, majd a kvótatörvények) után égető munkaerőhiány alakult ki, melynek enyhítésére az amerikai kormány 1917-ben életre hívta a mexikói mezőgazdasági idénymunkásokat foglalkoztató programot. Ez ideiglenesen felmentést adott a bevándorlást korlátozó törvények alól, s egyben előfutára volt az évtizedekkel később a köznyelvben csak Bracero-programnak nevezett intézkedésnek, mely a kétkezi munkást jelölő mexikói szóból kapta a nevét. Az 1922-ig érvényben lévő program keretében mintegy 80 000 mexikói érkezett, ennek csak a fele tért haza.

A munkaközvetítőkre részben ráépülő migrációs hálózatok alakultak, melyek segítségével folyamatosan érkezett az olcsó mexikói munkaerő, az 1920-as években már nagy számban illegálisan. A mexikói bevándorlók száma az 1900-ban számlált 105 ezer-ről 1930-ra hivatalosan 625 ezer főre emelkedett. Az engedély nélkül érkezettekéről ekkor még nem voltak becslések. Főként Texas, Kalifornia, Colorado és Kansas farmjain dolgoztak, de ekkor indultak útnak az északi iparvárosokba is (Chicago a mai napig az egyik legnagyobb mexikói közösség otthona az USA-ban), ahova a virágzó acéltermelés vonzotta az angolul alig beszélő, iskolázatlan munkaerőt.

Az 1929-es gazdasági válság nyomán közel félmillió mexikói települt haza a harmincas években, ami azt is jelzi, hogy a gazdaság hullámozása erősen be-

folyásolja a migrációs folyamatokat. Új lökést adott a bevándorlási hullámnak az 1942-ben indított Bracero-program, amely az előző vendégmunkásprogramhoz hasonlóan az USA délnyugati mezőgazdasági területeinek munkaerő-szükségletét kívánta kielégíteni. Az 1964-ig meghosszabbított program keretében a mexikói kormány által szétosztott kvótával évente 300 ezren érkeztek legálisan az országba. Az ötvenes években nagyjából ugyanennyien lépték át a határt tartózkodási és munkavállalási engedély nélkül, többnyire a Rio Grande folyón átkelve. Ekkor terjedt el az illegális bevándorlókat pejoratívan jelölő „vizes hátú” (*wetback*) gúnynév. A harmadik, már főleg illegális migránsokat jelentő hullám a hivatalos kereteket biztosító Bracero-program felszámolása és az 1965-ös bevándorlási reform után érkezett. Ekkor helyezték hatályon kívül az 1920-as években beiktatott kvótatörvényeket, majd Mexikóra és a latin-amerikai régióra vonatkozóan is konkrétan meghatározták a letelepedési engedélyek számát. Még ebben a szakaszban is többnyire mezőgazdasági idénymunkások érkeztek, akik évente többször utaztak oda és vissza.

A Ronald Reagan elnöksége alatt életbe lépett 1986-os bevándorlási törvény (IRCA) és a határvédelem kiépítésére tett kezdeményezések fordulópontot jelentettek a mexikói bevándorlás történetében. A törvény amnesztiát és egyben legális letelepedési lehetőséget biztosított 3 millió (köztük 2,3 millió mexikói) illegális bevándorlónak, aminek fejében határozottabb fellépést ígért a jövőben – szigorúbb határellenőrzést és a feketemunkásokat alkalmazók megbírságolását helyezte kilátásba. Egyre többen döntöttek a végleges letelepedés mellett, mert ugyan a gazdasági szívó hatás továbbra is fennmaradt, de a határok átlépése nehezebbé, bizonytalanabbá vált. 1990 és 2010 között mintegy 7,5 millióan érkeztek Mexikóból, többségük érvényes engedélyek nélkül.

Becslések szerint az Egyesült Államokban jelenleg tartózkodó mintegy 11,3 millió illegális bevándorló 60%-a mexikói. A kiskorú illegális bevándorlókat védő program keretében további félmillióra tehető a kétes jogállású mexikóiak száma. Ugyanakkor mind a legális, mind az illegális betelepülés mérteke tendenciózusan csökken 2007 óta, sőt, a legújabb adatok szerint ma már többen költoznek a határ déli oldalára, mint ahányan onnan érkeznek. Egyes

elemzők szerint az 1994-ben létrehozott NAFTA hosszú távú, a mexikói gazdaságot is élénkítő hatása kezd most érződni, beváltva ezzel az Észak-amerikai Szabadkereskedelmi Egyezmény egyik célkitűzését, az illegális migráció visszaszorítását.

MEGERŐSÍTETT HATÁRVÉDELEM

Bár a határok ellenőrzését 1924-ben kezdték meg néhány lovas járőrrel, és az illegális bevándorlás a harmincas évektől számos tartott folyamat, az amerikai kormány először az 1950-es években szánta rá magát drasztikus lépésekre a Bracero-program hivatalos keretein kívül tömegesen érkező és illegálisan foglalkoztatott bevándorlókkal szemben. A rég feledésbe merült, erősen megosztó Wetback művelet tavaly ősszel került hirtelen vissza a köztudatba, miután a republikánus elnökjelöltségre pályázó Donald Trump több kampánybeszédében is példaértékűnek nevezte.

Az Eisenhower elnök által jegyzett, 1954-es keletű program keretében megerősítették a határvédelmet, és mind a határőrség, mind pedig a bevándorlási hivatal mexikóiak millióit deportálta, nemegyszer fizikai erőszakot alkalmazva. A 1,5-2 millió deportált kö-

zött nemcsak a családjukkal együtt kutasított gyermekek lehettek amerikai állampolgárok. A program keretében sokszor katonai eljárással tartóztattak fel és toloncoltak ki bárkit, akit mexikóinak néztek. A drasztikus intézkedésorozat csak néhány hónapig tartott, melynek során a délnyugati területek megtisztítása mellett az északi iparvárosokból is sokakat elhurcoltak, akiket aztán Mexikó déli városaiba szállítottak vagy teherhajón Veracruzba deportáltak. Néha hónapokig tartott, míg családjaik hírt kaptak róluk. Eközben a határ menti farmok még mindig folyamatosan fogadták a délről érkező olcsó munkaerőt, így a művelet a határozott intézkedések ellenére sem hozta meg a kívánt eredményt. Viszont az 1960-as években kezdődött meg a több mint háromezer kilométer hosszú határszakasz állandó ellenőrzése. A kvótarendszer 1965-ös eltörlésének egyik célja pedig az volt, hogy a korábban e törvények alól felmentett, amerikai kontinensről legálisan érkezők számát is szabályozni tudják.

A nyolcvanas évek második felében megerősített határszakasz 2006-ban változott meg látványosan. Bill Clinton elnöksége alatt jellemzően gyenge volt a határvédelem. Az őt követő George W. Bush kezdetben ugyanezt a politikát

követte, majd a mexikóiak amerikai bevándorlását könnyítő programjavaslatról tárgyalt, amely azonban a 2001-es terrortámadások után meghíusult. 2005-ben a Kongresszus mindkét házából újtárra indult egy-egy terrorizmusellenes és egyben a bevándorlást is korlátozó törvényjavaslat, ám a két ház közti nézetkülönbségek miatt egyikből sem lett törvény. Ám egy évvel később a határvédelemre irányuló „biztonságos kerítés törvényét” (*Secure Fence Act*) mindkét ház megszavazta, majd 2006 októberében Bush elnök elrendelte 1100 km hosszúra tervezett védőfal (kerítés) megépítését a két ország határán. Ezzel együtt fokozatosan megduplázták a határőrök számát (2012-ben 21 ezren voltak aktív szolgálatban), és a határ menti városok rendőrségét is kiterjesztett jogosultsággal látták el. Az egyre többször „amerikai nagy fal”-ként emlegetett, 965 km hosszán szakaszosan elkészült, néhol 4 méter magas, betontalapatú acélkerítés vagy alacsonyabb palánkfalak között – szenzorokkal és járőrökkel ellenőrzött – virtuális határzár van.

A katonailag is védett határszakaszon feltétlen tűzparancs van érvényben. A határsértőket akár mexikói földön lelőhetik, ha fél méteren belül megközelítik a határvonalat, amire a rendel-

A HALÁLVONAT

MEXIKÓ MINT TRANZITORSZÁG

A világ egyik legveszélyesebb vasúti útvonala az a Mexikót átszelő tehervonat-hálózat, amelyen a Közép-Amerikából (Guatemala, Honduras, El Salvador) az USA-ba igyekvő illegális migránsok utaznak. Évente nagyjából félmillióan vágnak neki az útnak a köznyelven „La Bestia” azaz „Szörnyeteg” néven elhíresült halálvonaton (*El tren de la muerte*). Potyautasként ugranak fel a Mexikó déli részéből az északi határ felé közlekedő tehervonatokra, ahol a raktárban megbújva vagy a kocsiok tetején kapaszkodva próbálják átvészelní az utat. A vonat illegális utasainak elenyésző töredéke mexikói, akik többnyire az ország délebben fekvő szövetségi államaiból, például Oaxacából szeretnének az USA-ba jutni.

Számosan életüket veszítik vagy meggyomorodnak, amikor a mozgó vonatra próbálnak felszállni vagy arról leugrani, ugyanis a 2330 kilométeres útvonalat nemegyszer 10-15 különböző vonaton teszik meg. Napokig utaznak teherkocsik tetején víz és élelem nélkül, kitéve az erős napsugárzásnak vagy más időjárási viszontagságnak. Egy részük Mexikóban kap orvosi segítséget, de soha nem tér haza, mert állapota miatt már nem tudná családját eltartani. Mások pedig végül úgy érik el az álmok földjét, hogy sérüléseik miatt már alkalmatlanok arra a fizikai munkára, amelynek reményében vállalták az utat. A kaszkadőrmutatványokat és vonatbaleseteket túlélők emberrablók és bűnbandák áldozatává is válhatnak. Évente több mint 10 000 migránst ra-

bolnak el váltságdíj fejében. Korábban az útvonalat ellenőrző kartellek felszállási vámot szedtek. A mexikói kormányt többször ítélték el nemzetközi szervezetek, amiért szemet huny a migránsokat kihasználó illegális szervezetek tevékenysége felett.

Az Amnesty International Mexikót azon kevés ország közé sorolja, mely a nemzetközi migrációs relációban küldő, fogadó és tranzitország is egyben. Bár a közép-amerikai bevándorlókat nem látják szívesen Mexikóban, a halálvonat mentén sok helyi, egyébként szegény család nyújt segítséget a migránsoknak, ételt, ruhát, fedelet biztosítva a vándoroknak, aki egy része nemcsak a szegénység, de a bandák folyamatos fenyegetései elől is menekül közép-amerikai otthonából. A kormány által fenntartott Grupos Beta segélyszervezet pedig orvosi ellátást biztosít és információkkal látja el a migránsokat.

Az USA kormánya 2013-ban több millió dolláros kampányt indított a migráció e formájának visszaszorítására. Nemcsak új biztonsági rendszer felállítását és működtetését finanszírozza, de megbíztak például egy PR-céget azzal, hogy az írástudatlan célközönséget rádióon keresztül elérő dalt írjon, amely felhívja a figyelmet a veszélyekre és a célállomáson várható elutasításra, kitoloncolásra. A nemzetközi nyomás hatására, illetve a ma már Mexikóba irányuló bevándorlás visszaszorítása érdekében 2014-ben a mexikói kormány is megkezdte a tehervonatok fokozott ellenőrzését.

▲
Az Egyesült Államok és Mexikó
között húzódó határzár El Paso
környékén, 2007

kezés óta volt is néhány, nagy sajtóvisszhangot kapó példa. Emberi jogi vitákat kavart az is, hogy a kerítés a bevándorlást a sokkal veszélyesebb sivatagi útvonalakra terelte, ahol bevándorlók tucatjai halnak meg hőguta és kiszáradás következtében. A kerítés megépítéséből profitáltak továbbá az embercsempész szervezetek, amelyek 4-10 ezer dollár fejében juttatják át a helyismerettel nem rendelkező, ma már főleg délebbi területekről (vagy a közép-amerikai országokból) az Egyesült Államokba igyekvőket.

Ám a bevándorlók sok esetben nem jutnak el a kiszemelt amerikai nagyvárosig. Az Áramvonal hadművelet értelmében az amerikai földön letartóztatott illegális határátlépőket azonnal az arizonai Tucson Szövetségi Bíróságához utalt büntetőeljárás alá helyezik. A program 2005-ös bevezetése előtt a feltartóztatott határátlépők különösebb retorzió nélkül önként visszatérhettek hazájukba vagy beadhatták letelepedési kérelmüket. Már az 1986-os törvény is megtiltotta a papírokkal nem rendelkező munkavállalók foglalkoztatását, amit razzikkal és fokozott pénzbüntetésekkel igyekeznek betartatni.

A 2013-ban deportált 495 ezer fő 36%-a már nem Mexikóból, hanem főleg közép-amerikai államokból érkezett a határhoz vagy azon túlra. Ez két évvel korábban még csak 16% volt, míg a 2000-ben feltartóztatott másfél millió illegálisan érkezőnek még csak 2%-a volt nem mexikói. A feltartóztatott mexikói határsértők száma az 1970-es évek szint-

jének felel meg, sőt némileg az alá csökkent – kevesebb mint 300 000 fő. Egy határőr átlagosan 20 illegális határsértőt tartóztat fel évente. Ugyanakkor a statisztikák szinten tartása érdekében a határőrök nemegyszer kapnak TBS (*turn the bodies south*) parancsot, azaz elfogás helyett visszakísérik a migránsokat a határ déli oldalára.

Ahol a fal magas, ott valóban nem lehet átlépni a határt. De az illegális határátlépések száma amúgy is folyamatosan csökkent az elmúlt évtizedekben. A határvédelemre költött dollármilliárdok egyesek szerint meghozzák a várt eredményt, míg a fal feleslegessége vagy éppen elégtelensége mellett és ellen egyaránt számtalan érv hangzik el. A Mexikóból az USA-ba irányuló migráció egyes adatok szerint természetes folyamatok következményeként fordult meg. Az ellentábor viszont harcosan állítja, hogy a határzár nem elég biztonságos, és áthatolhatatlan védőfalat kíván húzni a teljes határszakaszon. 2002-ben 7,5 milliárd dollárt költöttek határvédelemre és bevándorlásellenes programokra, 2010-ben 10 milliárddal többet. Az északról hat mexikói szövetségi államot, délről pedig négy USA-tagállamot – Kaliforniát, Arizonát, Új-Mexikót és Texast – határoló mezsgyén épített kerítés egységes ökoszisztémá-

kat szel ketté és más természetvédelmi problémákat is okoz.

A határátlépések száma éves szinten még mindig 300 000 felett van, de friss adatok szerint ma több mexikói hagyja el az Egyesült Államokat, mint amennyi érkezik. Az országban tartózkodó mexikóiak száma már 2005-ben csökkent. Az illegális bevándorlásban 2007-ben történt visszaesést kezdetben még a megerősített határvédelem eredményének tartották, ám 2009 óta a legális bevándorlás is erősen megcsappant a két ország között. A Pew Kutatóintézet adatai szerint ma 140 ezerrel többen települnek át Mexikóba, mint ahányan onnan érkeznek. A visszaáramlási folyamatban csekély szerepe lehet a határfalnak, amely inkább visszatartja a már Amerikában tartózkodókat. Az elmúlt öt évben egymillió család tért haza (már Amerikában született gyermekekkel együtt). A családegysítés mellett leginkább a gazdasági lehetőségek csökkenése és a potenciálisan több mexikói munkalehetőség vonzza vissza a migránsokat, akik nem mind mexikói származásúak. A közben bevándorlási célponttá vált, dinamikus fejlődő Mexikóban élő négymillió külföldi egygyede amerikai, akik többnyire az északi határ közeli városokban telepednek le vagy valamely üdülővárosban töltik nyugalmas éveiket. Az amerikai akcentussal beszélő, fehér bőrű idős emberek nem zaklatják a hatóságok – pedig többségük nem rendelkezik letelepedési vagy tartózkodási engedéllyel. ♦